

RESOCIALIZAREA DEȚINUȚILOR PRIN INTERMEDIUL PROGRAMELOR EDUCAȚIONALE ȘI TERAPEUTICE

Nicoletta CANȚER, lector universitar
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Moldova

Abstract: This article analyzes the programs promoted within the penitentiary institutions with the purpose of re-socializing the detainees. The following methods were applied for the study: focus group and document analysis. We found through research: the type and duration of the programs, the specialists who promote these programs, the dynamics of the programs promotion and the difficulties encountered during the promotion of the programs.

Fiecare perioadă istorică a avut modalități specifice de a pedepsi oamenii certați cu legea. Perioade îndelungate expresia „ochi pentru ochi și dinte pentru dinte” a fost considerată drept postulat în cazul celor care comiteau crime. Însă, dezvoltarea societății, inevitabil a condus și la evoluția pedepselor aplicate infractorilor. Constatăm doar, că oricum, pedepsele și-au păstrat în mare parte puterea și mentalitatea punitivă, prin care se urmărește pedepsirea și nu resocializarea persoanei condamnate. Nu toți au ajuns la înțelegerea faptului că nu pedepsa în sine a infractorului este importantă, ci modul de a-l face pe acesta să conștientizeze fapta și consecințele acesteia. Astfel este absolut clar că e necesar de revăzut esența pedepselor pivate de libertate, în acel mod în care să conducă la resocializarea și reeducarea deținuților.

Pentru deținuți penitenciarul este mai curînd o universitate a criminalității decît o cale a resocializării. În mediul punitiv condamnatul învață cum să comită infrațiuni și mai mult decît atît cumulează frică și ură față de societatea care l-a separat de familie, prieteni, confort și viața de pînă la detenție. Pe parcursul privării de libertate deținutul plămăiește cum ar putea să se răzbune și să-și ia revanșa față de cei care l-au izolat forțat.

Din această prismă de idei toate sistemele penitenciare din orice țară trebuie să urmărească scopul de a ameliora condiția umană a deținuților, prin oferirea de oportunități de formare și dezvoltare a abilităților sociale, de tratare a tulburărilor psihologice și fizice, astfel încît să faciliteze diminuarea riscului de recidivă, resocializarea și integrarea socială eficientă. Pe lîngă funcția de custodie, închisorile au menirea și de a resocializa deținuții și a reintegra în societate după liberare din detenție. Această funcție nu poate fi realizată decît prin intermediu diferitor programe și activități.

Scopul cercetării: Analiza programelor care contribuie la resocializarea deținuților și a modului de implementare a acestora în cadrul penitenciarului.

Obiectivele cercetării:

- identificarea și analiza programelor de resocializare a deținuților promovate în cadrul penitenciarului;
- analiza experienței de lucru în domeniul implemetării programelor de resocializare derulate în penitenciare;
- identificarea dificultăților de implementare a programelor de reosocializare în penitenciar;
- elaborarea soluțiilor și recomandărilor în vederea îmbunătățirii calității programelor de resocializare a deținuților.

Metodele de cercetare: analiza literaturii de specialitate, analiza documentelor, focus-grupul, analiza datelor și analiza de conținut.

Analiza dinamicii și modului de implementare a programelor de resocializare desfășurate în penitenciar.

Analiza informațiilor acumulate prin intermediul analizei documentelor și a promovării focus-grupului cu specialității ne-a permis să evidențiem următoarele categorii:

- I. Constatarea tipului și numărului programelor de resocializare desfășurate în cadrul penitenciarului.
- II. Dinamica promovării programelor de resocializare a deținuților pe parcursul ispășirii pedepsei privative de libertate.
- III. Dificultăți întîlnite în cadrul implementării programelor de resocializare.

IV. Momente distinctive în cadrul procesului de resocializare a deținuților prin intermediul programelor promovate în cadrul penitenciarului.

I. Constatarea tipului și numărului programelor de resocializare desfășurate în cadrul penitenciarului:

- **Programe socio-educative aprobate de către departamentul instituțiilor penitenciare și promovate în cadrul Instituției Penitenciare nr. 11.**
- **Programe educative** care includ programele recreere, cultural artistic: Aceste programe au ca obiective: interiorizarea valorilor general umane, a principiilor și deprinderilor care să le permită să facă alegeri corecte și cinste în viață; dobândirea sentimentului de valoare personală.
- **Programele de instruire:** Aceste programe se promovează preponderent cu deținuții minori. Responsabili de realizarea acestor programe sunt pedagogii și educatorii din cadrul instituției penitenciare. Instruirea se face conform unui plan individualizat elaborat pentru fiecare în parte. Instruirea decurge în cadrul unei încăperi special amenajate și dotate cu manuale și suporturi informaționale. Nivelul de pregătire a elevilor este foarte diferit de la analfabeți până la ciclul gimnazial.
- **Programe de pregătire profesională:** Pregătirea profesională a deținuților se realizează prin cursurile promovate în cadrul atelierelor din cadrul penitenciarului. De organizarea și promovarea lor sunt responsabili maștrii de producție. La cursurile de inițiere pot fi cuprinși deținuții care au absolvit învățământul primar (minim 4 clase), iar la cele de calificare, deținuții care au absolvit studiile gimnaziale. Durata cursurilor este în funcție de complexitatea meseriei și este cuprinsă între 3 și 6 luni. În final deținuții primesc un certificat în domeniul studiat. Ulterior unii deținuți rămân să lucreze în aceste ateliere din cadrul penitenciarului pe durata ispășirii pedepsei.
- **Programe de educație religioasă:** Programele socio-educative conțin și activități de resocializare desfășurate pe persoane din comunitate: de regulă sunt reprezentanții diferitor confesiuni religioase.
- **Programul de inițiere a deținuților în domeniul științelor socio-juridice: Scopul programului:** este realizarea procesului informativ-educativ privind drepturile și obligațiile deținuților în perioada executării pedepsei penale conform legislației în vigoare și dezvoltarea abilităților comportamentale adecvate în societatea contemporană. Programul este desfășurat de către colaboratorii aparatului educativ cu implicarea unor colaboratori din alte servicii ale penitenciarului și prevede desfășurarea săptămînală a unei ore informative cu fiecare sector de condamnați, preconizat pentru o perioadă de 10 luni.
- **Programul cu privire la organizarea activității cu deținuții nou-sosiți în penitenciar: Scopul programului** este studierea personalității condamnatului nou-sosit în penitenciar, asigurarea drepturilor condamnaților în perioada executării pedepsei, asigurarea asistenței psiho-sociale și acordarea ajutorului pentru adaptarea la condițiile privațiunii de libertate. Programul respectiv este prevăzut pentru o perioadă de 15 zile, începînd cu sosirea condamnatului în penitenciar.
- **Programul „PROSOCIAL”:** Este programul cu privire la pregătirea pentru liberarea deținuților din detenție. **Scopul programului** este instruirea condamnaților pentru a soluționa problemele ce apar odată cu eliberarea din detenție și ulterior pentru a se reintegra cu succes în societate. Programul este realizat în mare parte de către asistenții sociali și psihologii din penitenciar și este desfășurat începînd cu 6 luni pînă la eliberarea deținutului din detenție.
- **Programul „PROSPORT”.** Este programul cu referire la organizarea educației fizice și sportului cu deținuții. **Scopul programului** constă în organizarea și desfășurarea activităților de educație fizică și sport cu deținuții, întru menținerea tonusului fizic și moral al acestora.
- **Programul cu privire la pregătirea condamnaților pentru liberarea condiționată înainte de termen. Scopul programului** este instruirea condamnaților pentru a soluționa problemele ce apar odată cu liberarea din detenție și ulterior pentru a se reintegra cu succes în societate.
- **Programul cu privire la încadrarea deținuților în câmpul muncii. Scopul programului** este implicarea deținuților în munci remunerate și neremunerate.
- **Programul de reabilitare psiho-socială a persoanelor consumatoare de droguri. Scopul programului** este reabilitarea persoanelor consumatoare de droguri și reducerea riscului de recidivă a consumului de droguri. Programul este promovat de către specialiști din exteriorul

penitenciarului din cadrul organizațiilor neguvernamentale din domeniul reducerii riscurilor. (AO „TDV”, Centrul comunitar „PULS”).

- **Programul de reducere a violenței în mediul condamnaților.** Scopul programului este dezvoltarea abilităților de soluționare a situațiilor de conflict în vederea alcătuirii unui plan personal de prevenire a violenței.
- **Programe terapeutice:** Acestea sunt bazate pe terapii cognitiv-comportamentale, non-directive. Aceste programe au ca obiective:
  - reorganizarea sferei afective în cadrul experiențelor cotidiene;
  - îmbunătățirea relațiilor interpersonale;
  - conștientizarea propriilor probleme legate de propria personalitate;
  - dezvoltarea abilității de a-și controla lumea interioară, de a-și organiza viața și de a se adapta la diverse situații.

În total am identificat 13 programe care implicit contribuie la resocializarea deținuților. Toate aceste programe au caractere diferite și sunt monitorizate de unu sau mai mulți specialiști alcătuind echipe multidisciplinare. Deținuții pot alege la care din programe să participe și când să se includă în activitate. Aceste programe pot fi clasificate în mod general în următoarele categorii:

- programe educaționale;
- programe informative;
- programe formative;
- programe de recuperare.

II. Dinamica realizării și implementării programelor de resocializare pe parcursul ispășirii pedepsei:

Repartizarea programelor pe durata detenției: Activitățile și programele prezentate mai sus sunt repartizate pe tot parcursul pedepsei. Unele din ele sunt specifice unei perioade, altele durează pe tot parcursul detenției. În general colaboratorii Serviciului de activitate educativă, psihologică și asistență socială împart perioada de detenție în trei etape:

- I. Perioada de carantină;
- II. Executarea propriu-zisă;
- III. Pregătirea pentru eliberare.

Durata etapelor este diferită:

- I. Perioada de adaptare / de carantină durează primele 21 de zile;
- II. Executarea propriu-zisă este derminată de sentința judecătorească de la un an la 25;
- III. Pregătirea pentru eliberare, care durează ultimile 6 luni de pînă la eliberare.

Fiecare etapă avînd obiective specifice și activități specifice.

Etapa de adaptare are o perioadă de 30 de zile și prevede următoarele programe și activități:

- primirea deținutului în penitenciar;
- promovarea programului de inițiere în domeniul statului juridic al condamnatului și informarea cu privire la specificul instituției și la regulamentul acesteia. În paralel se efectuează investigațiile medicale;
- observarea, evaluarea deținutului și culegerea informațiilor semnificative pentru anameza deținutului, identificarea profilului psiho-comportamental, a intereselor și motivațiilor acestuia;
- elaborarea și completarea caietului și dosarului personal al deținutului în baza căruia se va elabora planul de intervenție personalizată.

Etapa executării pedepsei sau specialiștii o mai numesc etapa intervenției propriu-zise în care deținutul participă la programele și activitățile planificate, iar echipa multidisciplinară din cadrul penitenciarului monitorizează resocializarea acestuia prin evaluări intermediare.

Anume la această etapă se derulează toate programele menționate mai sus:

- de instruire;
- de formare profesională;
- de încadrare în muncă;
- programe educative, recreative, religioase, de sport și recuperative.

La marea majoritate participarea este binevolă și voluntară, cu excepția programelor de instruire și recuperare, care sunt obligatorii.

Etapa de pregătire pentru eliberare: Etapa premergătoare reîntoarcerii în comunitate începe cu 6 luni înainte de punerea în libertate. În această perioadă de timp deținutul va participa obligatoriu la programe de pregătire pentru eliberare. Aceste programe fac parte din acțiunile de resocializare, deoarece reintegrarea socială este un indicator al succesului resocializării deținutului.

În cadrul acelor programe deținutul se pregătește pentru reintegrarea familială, profesională, și comunitară. Deținuții sunt informați despre serviciile de reintegrare socială și supraveghere, agențiile de ocupare a forței de muncă și serviciile sociale și medicale.

Tabelul 1. Prezentarea generală a programelor de resocializare promovate în cadrul IP nr. 11

Nr	Denumirea programului	Durata/frecvența promovării	Perioada în care se promovează	Responsabili de promovare
1	Programul „Prosocial”	6 luni/săptăminal	III	Psihologul/ Asistentul social
2	Programul „Prosport”	zilnic	II, III	Șeful de detașament
3	Programul de inițiere a deținuților nou sosiți	21 zile/zilnic	I	Psihologul/ Juristul Asistentul social
4	Programul de informare în domeniul științelor socio-juridice	10 luni/ săptăminal	I, II	Serviciul juridic și special
5	Programul de încadrare în câmpul muncii	Zilnic	II, III	Asistentul social
6	Programe de formare profesională	3-6 luni/ zilnic	II, III	Maiștri
7	Programe de instruire	zilnic	II, III	Profesorii
8	Programe culturale și recreative	La necesitate conform planului	I, II, III	Educatorii
9	Programe de educație religioasă	Săptăminal	I,II, III	Reprezentanții bisericii
10	Programe terapeutice	De la o lună la 6 luni/Săptăminal	II,	Psihologul
11	Programe pentru consumatorii de droguri	Zilnic	II, III.	ONG
12	Programe de pregătire pentru eliberare înainte de termen.	3 luni/săptăminal	II	Șefii de detașament
13	Programul de reducere a violenței în mediul condamnaților	6 luni/săptăminal	II	Psihologul

III. Dificultăți în promovarea programelor de resocializare a deținuților:

- Refuzul deținuților de a participa la unele programe.
- Suprapunerea multor programe și activități care se promovează cu grupuri de deținuți.
- Imposibilitatea de a participa la programe a deținuților care muncesc.
- Necesitatea exagerată în documentarea și asigurarea informațională a programelor.
- Deținuții vin cu un spectru foarte larg de probleme, care în penitenciar se acutizează.
- Lipsa condițiilor și materialelor logistice pentru promovarea programelor.
- Specialiștii au nevoie de formări în domeniul promovării programelor de resocializare.
- Lipsa colaborării cu alte sectoare și servicii din cadrul penitenciarului care participă la implementarea unor module din programele de resocializare.
- În afară de programele de grup specialiștii promovează multiple activități individuale, care necesită timp și efort.
- Subcultura carcerală prezintă un obstacol în promovarea programelor de resocializare.
- Sunt deținuți care nu participă nici la un program, pe când alții pot face abuz, pentru a ieși din celulele

de detenție.

- Mulți deținuți manifestă interesul fals față de programele de resocializare, pentru a beneficia de eliberare condiționată.

Realizarea tuturor funcțiilor și programelor este dificilă din cauza numărului mare de deținuți. Acestor aspecte li se va acorda atenție la planificarea procesului de reintegrare. Ele pot fi diferite de la un deținut la altul, însă sunt câteva aspecte comune pentru toți.

Concluzii și recomandări: Resocializarea deținuților nu este o problemă a serviciului penitenciar, ci și a întregii societăți. Toate sistemele penitenciare din orice țară urmăresc să amelioreze condiția umană a deținuților, oferindu-le cunoștințe, competențe și abilități, recuperând diferitele tulburări, prin implementarea diferitor programe de resocializare. Ca urmare, programele oferite de administrația penitenciarului pot fi clasificate în programe de educație, programe de formare (profesională, în principal) și programe de terapie. Finalitatea acestor programe este comună: să-i ajute pe deținuți să gândească și să se comporte într-un mod acceptat social astfel încât să nu mai recidiveze. Ca urmare, programele pentru deținuți se pot clasifica după obiectivul urmărit, după numărul și durata activităților desfășurate, după locul întâlnirilor (în penitenciar sau în comunitatea liberă), după categoria deținuților participanți (cu pedepse lungi sau scurte etc), după gama de programe oferite de o unitate de detenție (unități specializate în diminuarea violenței, unități specializate în prevenirea sinuciderii etc).

Este o realitate constantă deja că deținuții în mare refuză participarea la aceste programe pe care penitenciarul le pune la dispoziția lor. Cu toate că administrația pune la dispoziția lor multiple beneficii pe care le pot acumula deținuții în urma participării la programe. . Cu toate acestea destul de mulți refuză să participe arborând o motivație diversă:

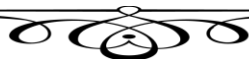
1. neîncrederea în utilitatea acestora sau în personalul care le desfășoară, neîncredere ce poate fi generată de un nivel scăzut de inteligență, de anumite tulburări de personalitate, de plăcerea de a fi ostili, rebeli sau sfidători față de reprezentanții autorității;
2. lipsa dorinței de a se schimba și, deseori, mulțumirea de sine, convingerea că nu au ce să-și reproșeze;
3. nu trebuie neglijate nici problemele juridice încă nerezolvate ale deținuților, care îi preocupă atât de mult încât nu sunt capabili să se mai gândească la altceva;
4. altă categorie de factori se referă la mărimea și compoziția grupului de deținuți alături de care urmează să participe la programul corecțional: teama, disprețul, repulsia sunt frecvent invocate.

Pentru a evita aceste dificultăți recomandăm:

- În primul rând asigurarea credibilității și acceptarea educatorului/asistentului social/psihologului de către deținuți. Pentru această : el trebuie să fie o persoană agreabilă, cu experiență în lucrul cu deținuții, rezonabil și cu simțul umorului, gata să-i încurajeze pe deținuți și să aibă încredere în capacitatea lor de a se schimba. Abilitățile de comunicare vor fi esențiale iar atitudinea de neutralitate binevoitoare menținută permanent. Va trebui să aibă un puternic simț al identității și limitelor sale profesionale, încredere în sine și fermitate în relațiile cu deținuții.
- În cadrul grupului să fie inclus un deținut care joacă rolul de model pozitiv pentru cei care opun rezistență.
- Eficiența programelor trebuie analizată săptămânal.

Resocializarea deținuților se realizează în cadrul unui proces social complex, definit de următoarele trăsături:

- resocializarea este o acțiune de formare, prin care un deținut este ajutat pentru a-și însuși trăsături morale și reguli de conduită, necesare vieții în societate, familie, într-un domeniu ocupațional;
- resocializarea se adresează persoanelor diferite ca vîrstă, experiență de viață, sex, mediu de proveniență, mediu cultural, nivel de pregătire și instruire, cu condamnări pe durate diferite;
- educatorii, persoane specializate în acest proces, profesori, învățători, maiștri, precum și personalul specializat al penitenciarului ca: educatori, psihologi, asistenți sociali, ofițeri cu atribuții de organizare și aplicare a regulilor de viață a deținuților, participă *activ* la acțiunile și programele educative în care deținuții au rolul de „*subiect pasiv*“;
- procesul de resocializare presupune stabilirea unei relații stabile și de mare încredere între deținuți și educator. Încrederea nu se poate stabili prin constrîngere, motiv pentru care personalul de supraveghere, pază, escortare, siguranță și intervenție nu beneficiază de încrederea deținuților, în timp

ce toți cei care participă la programele educative au astfel de șanse; procesul de resocializare este un proces de durată ce include întreaga perioadă de detenție; resocializarea ca proces de formare socio-morală încearcă să implementeze în conștiința deținutului emoții, sentimente, deprinderi, convingeri, idei, reguli de conduită ce se însușesc și devin personale;

- programele ce se derulează cu condamnării urmăresc de cele mai multe ori cunoașterea personalității persoanelor condamnate și evaluarea nevoilor socio-educative; însușirea regulilor de comportare în societate, în familie, a atitudinii cerute în relațiile cu organele de stat, cu alte instituții oficiale, realizarea culturalizării în limitele standardelor oamenilor din categoria sa și a nevoilor personale; stabilirea și diversificarea legăturilor cu comunitatea, dezrădăcinarea anturajelor negative și cultivarea unor legături sociale în cadrul respectării regulilor morale și legilor.

Din conținutul întregii lucrări rezultă că resocializarea condamnatului se realizează în două etape: în timpul executării sancțiunii penale și după executarea sancțiunii penale când se urmărește reinsertia postpenală a fostului deținut. Deasemenea evidențiem că intervenția trebuie realizată de o echipă multidisciplinară care este specializată în resocializarea deținuților.

Referințe bibliografice:

1. Detrișan A. Modificarea comportamentului infrațional. Cluj-Napoca:Limes, 2003. 112 p.
2. Durcescu I. Manualul consilierului de reintegrare socială. Craiova: Oscar Print, 2000. 298 p
3. Ene A. Tipuri de activități psiho-sociale și implicațiile lor educative privind persoanele private de libertate. București: Univers Enciclopedic Gold, 2009. 50 p.
4. Prițcan V. Reintegrarea socială a persoanelor liberate din locurile de detenție. Ghid practic. Chișinău: Cartier, 2007. 184 p.
5. Resocializarea persoanelor condamnate la pedepse privative de libertate. Masa rotundă. Chișinău: IRP, 2005. 134 p.
6. Vulpescu A., Canțer N. Pregătirea pentru liberare a deținuților. Ghid practic. Chișinău: Cartier, 2007. 212 p.